

**UCHWAŁA NR .....  
RADY MIEJSKIEJ WROCŁAWIA**

z dnia ..... 2023 r.

**w sprawie „Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026”**

Na podstawie art. 12 pkt 11 i art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526 oraz z 2023 r. poz. 572) w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1426 i 1429) Rada Miejska Wrocławia uchwala, co następuje:

**§ 1.** Przyjmuje się „Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

**§ 2.** Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Wrocławia.

**§ 3.** Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.

Przewodniczący Rady  
Miejskiej Wrocławia

Załącznik  
do uchwały nr .....  
Rady Miejskiej Wrocławia  
z dnia.....2023 r.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

**Wrocław 2023**

# Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

## Spis treści

|     |                                                                                                    |     |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 1.  | Wprowadzenie.....                                                                                  | 4   |
| 2.  | Diagnoza środowiska lokalnego - pieczy zastępcza we Wrocławiu.....                                 | 5   |
| 2.1 | Słownik pojęć .....                                                                                | 6   |
| 2.2 | Rodzinna pieczy zastępcza we Wrocławiu .....                                                       | 8   |
| 2.3 | Instytucjonalna pieczy zastępcza .....                                                             | 123 |
| 2.4 | Usamodzielniani .....                                                                              | 156 |
| 2.5 | Podsumowanie.....                                                                                  | 178 |
| 3.  | Adresaci programu i podstawa prawna.....                                                           | 20  |
| 4.  | Cele i zadania Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026 ..... | 201 |
| 4.1 | Cel główny.....                                                                                    | 201 |
| 4.2 | Cele szczegółowe .....                                                                             | 201 |
| 5.  | Limity .....                                                                                       | 278 |
| 6.  | Źródła finansowania .....                                                                          | 278 |

## Wykresy

|    |                                                                                                                                                                               |   |
|----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| 1. | Wykres nr 1. Podział zadań jednostek samorządu terytorialnego.....                                                                                                            | 5 |
| 2. | Wykres nr 2. Podział i ilość poszczególnych form pieczy zastępczej we Wrocławiu (stan na 30.06.2023 r.).....                                                                  | 6 |
| 3. | Wykres nr 3. Stosunek liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej rodzinnej do liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej instytucjonalnej (stan na VI 2023 r.)..... | 7 |

## Tabele

|    |                                                                                                                                                                                              |    |
|----|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. | Tab. nr 1. Rodzinna pieczy zastępcza (stan na 30.06.2023 r.).....                                                                                                                            | 8  |
| 2. | Tab. nr 2. Podwyżki wynagrodzeń rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinny dom dziecka.....                                                                                       | 9  |
| 3. | Tab. nr 3. Instytucjonalna pieczy zastępcza (stan na 30.06.2023 r.).....                                                                                                                     | 13 |
| 4. | Tab. nr 4. Porównanie ilości rodzinnych i instytucjonalnych form pieczy zastępczej oraz ilości dzieci w nich przebywających na lata 2020 i 2023 (stan na 30.06.2020 r. i 30.06.2023 r.)..... | 14 |
| 5. | Tab. nr 5. Ilość miejsc w stosunku do ilości dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej (stan na 30.06.2023 r.).....                                                                     | 14 |
| 6. | Tab. nr 6. Napływ dzieci do poszczególnych rodzajów pieczy zastępczej od 2021 r. do 30.06.2023 r.....                                                                                        | 15 |
| 7. | Tab. nr 7. Świadczenia i koszty realizacji zadań związanych z opieką nad rodziną i dzieckiem w latach 2020-2022 w [zł].....                                                                  | 19 |
| 8. | Tab. nr 8. Limity rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka na lata 2024-2026.....                                                                                            | 28 |

# **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

---

## **1. Wprowadzenie**

---

Prezentowany program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026 został opracowany na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2023 r., poz. 1426 ze zm.) z uwzględnieniem założeń „Strategii rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018- 2030” wprowadzonej uchwałą Nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia z 5 lipca 2018 r.

Stanowi on także kontynuację działań i kierunków rozwoju zaplanowanych w „Powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2021- 2023”, przyjętym uchwałą Nr XVIII/757/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 października 2020 r.

Na wstępie zaprezentowana zostanie charakterystyka pieczy zastępczej z podziałem na poszczególne jej rodzaje. Następnie zdefiniowane zostaną podstawowe pojęcia niezbędne do zrozumienia treści programu. W dalszej części nastąpi charakterystyka pieczy zastępczej na terenie miasta Wrocław, którego dotyczy ten program. Dane te, porównane z zawartymi w programie poprzednim pozwolą na zdiagnozowanie zmian zachodzących we wrocławskiej pieczy zastępczej na przestrzeni kilku ostatnich lat. Jednocześnie umożliwią scharakteryzowanie problemów i wyzwań z jakimi boryka się wrocławski system pieczy zastępczej. Kolejnym etapem będzie przejście do pomysłów na ich rozwiązanie, które staną się głównymi celami do zrealizowania w okresie jakiego ten program dotyczy.

Kompleksowym aktem prawnym regulującym wszelkie podstawowe kwestie związane z opieką zastępczą nad dziećmi pozbawionymi opieki rodziców biologicznych jest ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W pierwszej kolejności kładzie ona nacisk na wsparcie rodzin naturalnych i zwalczanie problemów z jakimi się borykają. Dopiero, gdy działania w tym obszarze przestają dawać rezultaty pojawia się konieczność zabezpieczenia dobra dziecka w środowisku zastępczym.

Zabezpieczenie takie może mieć dwojaki charakter - rodzinnej pieczy zastępczej lub, jeśli to nie jest możliwe, opieki instytucjonalnej. Obie te ewentualności zostaną w dalszej części programu szczegółowo omówione.

Prezentowany program obejmuje swoim zasięgiem pieczę zastępczą funkcjonującą na terenie miasta Wrocław. W jej skład wchodzi wszelkie rodzinne i instytucjonalne formy tej pieczy zdefiniowane w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dotyczy ponadto opuszczających tę pieczę usamodzielnianych wychowanków.

Punktem wyjścia do zaplanowania działań we wskazanym okresie jest diagnoza obecnej sytuacji na obszarze miasta w zakresie pieczy zastępczej. Szczególnie istotne jest zdefiniowanie występujących problemów i realistyczne spojrzenie na aktualne statystyki w celu sprecyzowania obszarów wymagających dodatkowych starań.

Zgodnie z założeniami ustawy program skupia się na analizie i planowaniu możliwości rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. Poza tym prezentuje limit rodzin zastępczych zawodowych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka na dany rok kalendarzowy, uwzględniający założenia wynikające z planu rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej, konieczność zapewnienia dzieciom z terenu powiatu rodzinnej pieczy zastępczej oraz ograniczanie liczby dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Ustawowe założenia zostaną jednak w prezentowanym programie poddane analizie w zestawieniu z realną sytuacją systemu pieczy zastępczej na terenie miasta. Zebrane dane stanowiące podstawę do opracowania tego dokumentu posłużą do postawienia rzetelnej i opartej na faktach diagnozy oraz zaprezentowania praktycznych i potrzebnych działań dla poprawy sytuacji systemu i zwiększenia jego wydolności.

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

### 2. Diagnoza środowiska lokalnego - piecza zastępcza we Wrocławiu

Poniższy schemat prezentuje ustawowy podział zadań jednostek samorządu terytorialnego w zakresie pieczy zastępczej.

Wykres nr 1. Podział zadań jednostek samorządu terytorialnego



Wrocław jako miasto na prawach powiatu charakteryzuje się nieco inną specyfiką, którą przybliżają kolejne akapity.

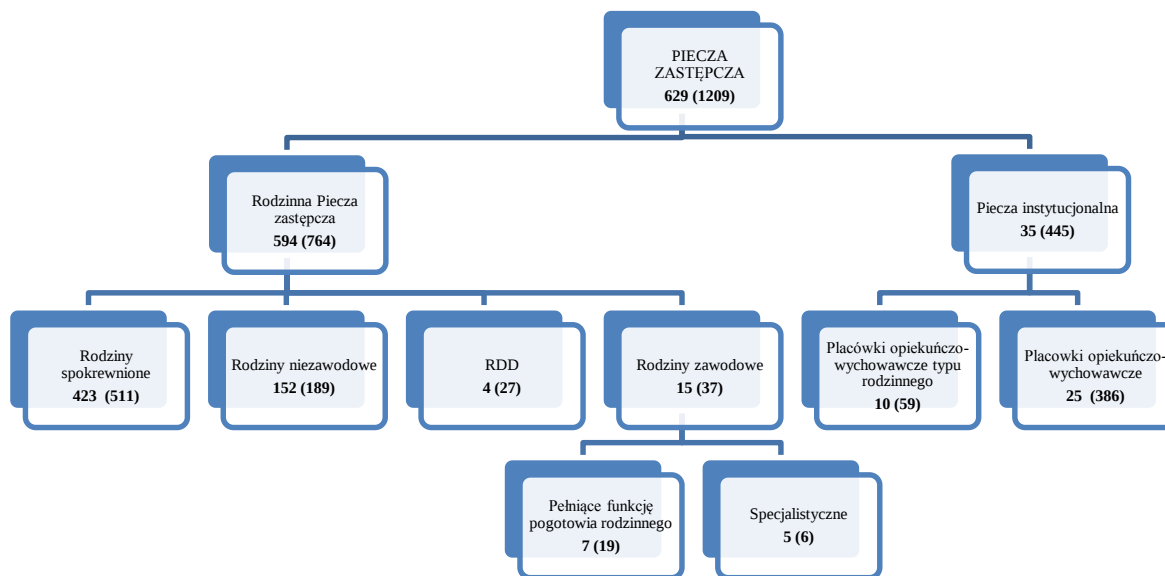
Powiat, zgodnie z zaprezentowanym schematem, wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Z kolei miasto na prawach powiatu jest gminą wykonującą zadania powiatu na zasadach określonych w ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym. W miastach na prawach powiatu zadania powiatowych centrów pomocy rodzinie, zgodnie z art. 112 ust. 2 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, realizują miejskie ośrodki pomocy społecznej, które mogą być nazwane "miejskimi ośrodkami pomocy rodzinie".

Tym samym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą we Wrocławiu jest jednocześnie Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie dla miasta na prawach powiatu jakim jest Wrocław, a Dyrektor MOPS posiada kompetencje kierownika PCPR w zakresie zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Potwierdzeniem tego jest statut MOPS stanowiący załącznik do uchwały Nr LIV/1569/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r. w sprawie nadania statutu Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej, który wśród zadań ośrodka wymienia również realizowanie zadań na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

Wykres nr 2. Podział i ilość poszczególnych form pieczy zastępczej we Wrocławiu (stan na 30.06.2023 r.)

\*W nawiasach podano ilość dzieci przebywających w danej formie pieczy



Mając ogłęd na podział systemu pieczy zastępczej warto krótko scharakteryzować poszczególne jego elementy.

### 2.1 Słownik pojęć

#### 1) Rodzinna piecza zastępcza:

- rodziny zastępcze spokrewnione - tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, będących/będącą wstępnymi (dziadkowie/pradziadkowie) lub rodzeństwem dziecka (także przyrodnim);
- rodziny zastępcze niezawodowe - tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, niebędących/ą wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- rodziny zastępcze zawodowe – tworzone przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, z których jedno pobiera z tego tytułu wynagrodzenie. Funkcję tę sprawuje się na podstawie umowy. Zwykle w rodzinach takich umieszcza się nie więcej niż troje dzieci. Dodatkowo rodziny zawodowe dzielą się na:
  - pełniące funkcję pogotowia rodzinnego – umieszcza się w nich dzieci do czasu unormowania ich sytuacji, ale nie dłużej niż na 4 miesiące (w szczególnie uzasadnionych przypadkach okres ten może być przedłużony do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej);
  - specjalistyczne - umieszcza się w nich w szczególności dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i dzieci umieszczone na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich lub małoletnie matki z dziećmi;
- rodzinne domy dziecka (RDD) - tworzone są przez małżonków lub osobę niepozostającą w związku małżeńskim, sprawujących/ą opiekę nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

#### 2) Instytucjonalna piecza zastępcza:

- placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego - zapewniające opiekę dzieciom w różnym wieku, w tym dorastającym i usamodzielniającym się, w których możliwe jest m.in. wspólne wychowanie i opieka nad licznym rodzeństwem;
- placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego - zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem powyżej 10. roku życia w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki (pobyt w takiej placówce nie może trwać dłużej niż 3 miesiące, w szczególnych przypadkach może zostać przedłużony do zakończenia trwającego postępowania sądowego o powrót dziecka do rodziny, przysposobienie lub

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej; w sytuacjach szczególnych do placówek kierowane mogą być dzieci młodsze);

- c) placówki opiekuńczo-wychowawcze typu socjalizacyjnego - zapewniające całodobową opiekę i wychowanie nad dziećmi powyżej 10. roku życia, których powrót do domu nie jest możliwy (w sytuacjach szczególnych do placówek kierowane mogą być dzieci młodsze);
- d) placówki opiekuńczo-wychowawcze typu specjalistyczno-terapeutycznego - zapewniające opiekę nad dziećmi powyżej 10. roku życia o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności.

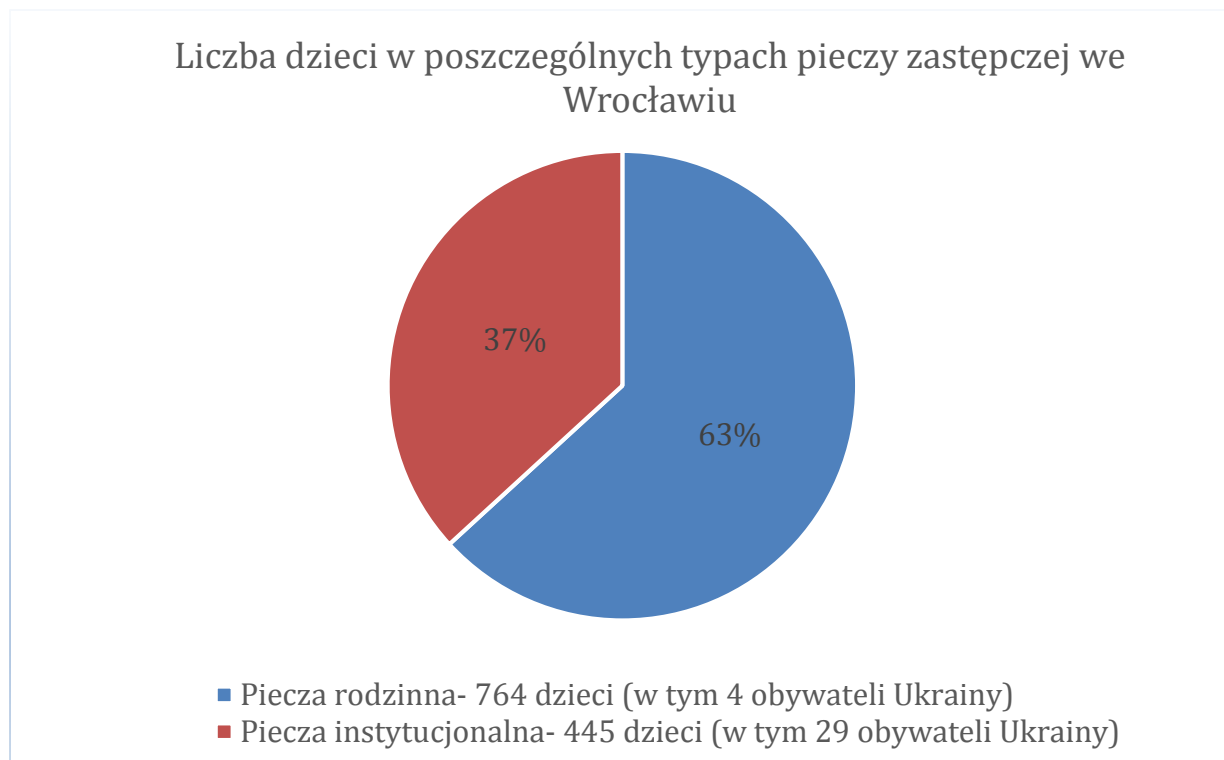
Warto wspomnieć, że ustawa obejmuje swoim zasięgiem także okres po ukończeniu przez wychowanków pieczy zastępczej pełnoletności. Do sprawnego poruszenia tych zagadnień niezbędne są dwa podstawowe pojęcia. Ich definicje przedstawiono poniżej.

- 1) **Osoba usamodzielniana** – osoba, która po osiągnięciu pełnoletności, jednak nie później niż do ukończenia 25. roku życia (na czas nauki), może pozostać w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.
- 2) **Indywidualny Program Usamodzielnienia (IPU)** – dokument, który opracowywany jest (co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności) przez wychowanka i jego opiekuna usamodzielnienia (wybieranego co najmniej na rok przed osiągnięciem przez osobę usamodzielnianą pełnoletności). Określa plany edukacyjne, zawodowe i bytowe osoby usamodzielnianej.

Wykonując swoje ustawowe i statutowe zadania MOPS z siedzibą we Wrocławiu prowadzi odpowiednie ewidencje i statystyki. Obrazują one rozwój i funkcjonowanie pieczy zastępczej na terenie miasta i pozwalają na bieżące monitorowanie zmian w tym zakresie oraz reagowanie na nie.

Poniższy wykres prezentuje proporcjonalny stosunek ilości dzieci przebywających w pieczy zastępczej rodzinnej oraz instytucjonalnej na podstawie danych aktualnych na pierwsze półrocze 2023 r.

**Wykres nr 3. Stosunek liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej rodzinnej do liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej instytucjonalnej (stan na VI 2023 r.)**



Dane te pozwalają stwierdzić, że we Wrocławiu statystyka niezmiennie wskazuje na dominację rodzinnych form pieczy zastępczej. Jest to tendencja i proporcja zgodna z założeniami ustawy. Co najważniejsze jest to

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

także rozwiązanie korzystne dla dzieci i ich rodzin. Niestety dane szczegółowe wskazują jednocześnie na zmniejszającą się ilość osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą. Ponadto praktyka wskazuje jasno na bardzo dużą ilość dzieci umieszczanych przez sądy w instytucjonalnej pieczy zastępczej, w szczególności z uwagi na brak kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych. Trzeba mieć na uwadze, że wśród istniejących już rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka nie występuje tak duża rotacja dzieci pozostających pod ich opieką (za wyjątkiem rodzin sprawujących funkcję pogotowi rodzinnych) jak w przypadku pieczy instytucjonalnej. Najlepiej sytuację tę obrazują statystyki dotyczące ilości dzieci kierowanych do pieczy instytucjonalnej na przestrzeni całego roku. Dane te zostaną zaprezentowane i przeanalizowane w dalszej części programu.

### 2.2 Rodzinna piecza zastępcza we Wrocławiu

Tab. nr 1. Rodzinna piecza zastępcza (stan na 30.06.2023 r.)

| FORMA PIECZY                          | Liczba     | Zestawienie procentowe |
|---------------------------------------|------------|------------------------|
| <b>Rodziny zastępcze spokrewnione</b> | 423        | x                      |
| Liczba umieszczonych dzieci           | 511        | 67%                    |
| <b>Rodziny zastępcze niezawodowe</b>  | 152        | x                      |
| Liczba umieszczonych dzieci           | 189        | 24,7%                  |
| <b>Rodziny zastępcze zawodowe</b>     | 15         | x                      |
| Liczba umieszczonych dzieci           | 37         | 4,8%                   |
| <b>Rodzinne domy dziecka</b>          | 4          | x                      |
| Liczba umieszczonych dzieci           | 27         | 3,5%                   |
| <b>Ogółem liczba rodzin</b>           | <b>594</b> | <b>x</b>               |
| <b>Liczba umieszczonych dzieci</b>    | <b>764</b> | <b>100%</b>            |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Na terenie Wrocławia funkcjonuje obecnie blisko sześćset rodzin sprawujących pieczę zastępczą nad dziećmi. Ich ilość w stosunku do okresu poprzedzającego zmniejszyła się, podobnie jak ilość dzieci umieszczonych w tego rodzaju środowisku zastępczym. Wciąż jednak jest to dominująca forma sprawowania opieki zastępczej na terenie miasta, co należy ocenić pozytywnie.

Warto jednak przy tym pamiętać o dużej ilości dzieci znajdujących się wciąż w systemie pieczy instytucjonalnej. Ich ilość pozostaje na wysokim poziomie i nie wykazuje tendencji spadkowych, a wręcz przeciwnie. Zmniejszenie liczby osób sprawujących rolę rodzin zastępczych związane jest w dużej mierze ze spadkiem ilości chętnych do sprawowania takiej roli kandydatów. W ślad za tym stopniowo ograniczane są możliwości miasta w zakresie organizowania rodzinnej pieczy zastępczej. W sytuacji niedoboru kandydatów konieczne staje się zabezpieczanie zdrowia i życia dzieci poprzez kierowanie ich do instytucjonalnej pieczy zastępczej. Paradoks polega jednak na tym, że kładąc nacisk na deinstytucjonalizację pieczy zastępczej przy jednoczesnym braku osób chętnych do sprawowania pieczy w formach rodzinnych, system staje się niewydolny. Sytuacja taka generuje konieczność notorycznego przekraczania przewidzianych limitów dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz powoduje zwiększanie ilości dzieci oczekujących na umieszczenie w pieczy zastępczej.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, że Wrocław prowadzi szeroko zakrojone działania promujące rodzicielstwo zastępcze. Zgodnie z założeniami programu rozwoju pieczy zastępczej na lata 2021-2023 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej intensywnie i konsekwentnie propagował rodzinne formy opieki zastępczej i poszukiwał kandydatów do tych funkcji wykorzystując do tego współczesne media oraz współpracę z podmiotami zewnętrznymi. Do takich działań zaliczyć trzeba m.in.:

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

- zainicjowanie i kontynuowanie realizacji kampanii „Jesteś więc jestem”, której celem jest poszukiwanie kandydatów na rodziców zastępczych (w ramach kampanii przeprowadzono warsztaty i spotkania informacyjne dla kandydatów, warsztaty plastyczne, konkursy plastyczne, konkursy fotograficzne, imprezy plenerowe we współpracy m.in. z radami osiedli, biegi charytatywne oraz spacerzy po mieście promujące rodzicielstwo zastępcze w różnych instytucjach miejskich);
- współpracę ze Stowarzyszeniem Kilometry Pomocy (biegi charytatywne pod hasłem promocji rodzicielstwa zastępczego, bieżące wsparcie działań prowadzonych w ramach kampanii „Jesteś, więc jestem”, charytatywne wsparcie wychowanków rodzin zastępczych);
- opracowanie ulotek zachęcających do bycia rodzicem zastępczym i rozpowszechnianie ich wśród mieszkańców Wrocławia;
- audycje w radio, telewizji w celu przybliżenia tematyki związanej z rodzicielstwem zastępczym oraz pilnego poszukiwania kandydatów na opiekunów zastępczych;
- działania w mediach społecznościowych, dodawanie postów, wydarzeń oraz udostępnianie aktualnych informacji (przybliżanie tematyki rodzicielstwa zastępczego, informacje o nadchodzących wydarzeniach i sprawozdania z tych, które już się odbyły, publikacje wyników konkursów i prac laureatów, bieżący kontakt z osobami zainteresowanymi tematem rodzicielstwa zastępczego, odpowiedzi na pytania w tym zakresie).

Ważną decyzją było podniesienie wynagrodzeń dla zawodowych rodzin zastępczych oraz osób prowadzących rodzinne domy dziecka zgodnie z Uchwałą nr LXIII/1636/22 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie podniesienia wysokości świadczeń pieniężnych dla rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Poniższa tabela obrazuje wzrost wynagrodzenia dla poszczególnych kategorii opiekunów zastępczych na przestrzeni ostatnich dwóch lat.

**Tab. nr 2. Podwyżki wynagrodzeń rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinny dom dziecka**

| <b>RODZAJ RODZINY</b>                        | <b>kwota wynagrodzenia (brutto) do 31.08.2022 r.</b> | <b>kwota podwyżki</b> | <b>kwota wynagrodzenia (brutto) od 01.09.2022 r.</b> | <b>kwota podwyżki</b> | <b>kwota wynagrodzenia (brutto) od 1.02.2023</b> |
|----------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------|------------------------------------------------------|-----------------------|--------------------------------------------------|
| rodzina zawodowa specjalistyczna (1 dziecko) | 3 100,00 zł                                          | 400,00 zł             | 3 500,00 zł                                          | 600,00 zł             | 4 100,00 zł                                      |
| rodzina zawodowa specjalistyczna (2 dzieci)  | 3 500,00 zł                                          | 400,00 zł             | 3 900,00 zł                                          | 600,00 zł             | 4 500,00 zł                                      |
| rodzina zawodowa specjalistyczna (3 dzieci)  | 4 100,00 zł                                          | 500,00 zł             | 4 600,00 zł                                          | 600,00 zł             | 5 200,00 zł                                      |
| rodzina zawodowa                             | 3 600,00 zł                                          | 500,00 zł             | 4 100,00 zł                                          | 600,00 zł             | 4 700,00 zł                                      |
| prowadzący rodzinny dom dziecka 4-5 dzieci   | 4 100,00 zł                                          | 500,00 zł             | 4 600,00 zł                                          | 600,00 zł             | 5 200,00 zł                                      |
| prowadzący rodzinny dom dziecka 6-8 dzieci   | 4 600,00 zł                                          | 600,00 zł             | 5 200,00 zł                                          | 600,00 zł             | 5 800,00 zł                                      |
| pogotowie rodzinne (3 dzieci)                | 4 600,00 zł                                          | 500,00 zł             | 5 100,00 zł                                          | 600,00 zł             | 5 700,00 zł                                      |

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

Niezależnie od podejmowanych przez miasto inicjatyw w zakresie propagowania rodzinnej pieczy zastępczej, polepszania warunków jej sprawowania i szeregu innych działań w tym zakresie, konieczne jest bieżące i adekwatne do realiów reagowanie na sytuację dzieci umieszczanych w środowisku zastępczym. Skutki niektórych działań mogą zostać zauważalne dopiero na przestrzeni kilku kolejnych lat, a do tego czasu rozwój rodzinnej pieczy zastępczej powinien następować w korelacji z rozwojem instytucjonalnych form opieki zastępczej. Nie zmienia to faktu, że celem dalekosiężnym jest rozwinięcie rodzinnych form pieczy zastępczej do poziomu, który zmniejszy do minimum prawdopodobieństwo umieszczenia dziecka w pieczy instytucjonalnej.

Wracając jednak do przedstawionych w tabeli nr 1 danych trzeba zauważyć, że najliczniejszą reprezentację posiadają rodziny zastępcze spokrewnione. Funkcję tę sprawować mogą dziadkowie/pradziadkowie lub rodzeństwo (w tym przyrodnie). Bez wątpienia jest to dla dziecka środowisko najbliższe naturalnemu. Tak bliskie pokrewieństwo upraszcza proces adaptacji dziecka do nowej sytuacji, a w niektórych sytuacjach w ogóle eliminuje jego występowanie.

Często zdarza się, że umieszczenie dziecka w tej formie pieczy zastępczej nie jest związane ze zmianą miejsca zamieszkania, nie wymaga zmiany szkoły, czy otoczenia. W skrajnych przypadkach dziecko może nawet wciąż zamieszkiwać wspólnie ze swoimi rodzicami biologicznymi prowadzącymi gospodarstwo domowe z rodziną zastępczą. Sytuacje takie są z perspektywy dziecka korzystne i wygodne. Rodzą jednak jednocześnie liczne problemy pod względem efektywności systemu wsparcia rodziny i wychowania dziecka. W takich przypadkach środowisko zastępcze nie różni się przecież od środowiska naturalnego, co stawia pod znakiem zapytania zasadność ustanawiania pieczy zastępczej, w szczególności jeśli powodem ograniczenia władzy rodzicielskiej były uzależnienia rodziców lub przemoc. Dzieci są w takich wypadkach wciąż narażone na negatywne wzorce zachowania i zmniejsza się prawdopodobieństwo zapewnienia im prawidłowych wzorców postępowania.

Niemniej jednak spokrewnione rodziny zastępcze są formą opieki zastępczej, która wydaje się posiadać potencjał jeśli chodzi o wychowanie dziecka. Model taki zwiększa komfort psychiczny dziecka, ułatwia jego adaptację do nowej sytuacji, umożliwia bieżący kontakt z rodzicami biologicznymi i pielęgnowanie relacji rodzinnych. Pozostanie w środowisku tak bliskim naturalnemu daje dziecku poczucie przynależności i wsparcia osób bliskich. To kapitał, którego nie da się zastąpić w pełni żadnymi innymi relacjami.

Warto jednak przy tym wspomnieć o kilku dodatkowych czynnikach, które obniżają znacznie wspomniany potencjał, takich jak wiek opiekunów zastępczych oraz ich kompetencje wychowawcze. Znaczna różnica wieku pomiędzy np. dziadkami a wychowywanym dzieckiem utrudnia odpowiednie reagowanie na jego potrzeby i dostosowanie jego wychowania do współczesnej rzeczywistości. Spory pokoleniowy stanowią nierzadko bardzo poważny czynnik buntu u małoletnich wychowanków lub zniechęcają opiekunów zastępczych do sprawowania opieki nad wnukami.

Podobnie dzieje się gdy różnica wieku jest zbyt mała. Czynnik ten występuje szczególnie często wśród rodzeństw. Wychowanie dziecka, zwłaszcza dorastającego, wymaga doświadczenia życiowego i dużej samodyscypliny. Opiekunowie zastępczy, którzy stoją na progu samodzielnego życia i borykają się z własnymi problemami często nie są w stanie zapewnić swoim wychowankom należytej stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa. Co więcej, zdarza się, że interesy młodych opiekunów stoją w konflikcie z interesami ich wychowanków, co prowadzić może do osłabienia więzi i zniechęcenia do sprawowania powierzonych funkcji.

Wątpliwości w wielu przypadkach mogą też budzić kompetencje wychowawcze samych opiekunów zastępczych. Ustawodawca nie przewidział konieczności szkolenia takich osób, ani jako warunku utworzenia rodziny, ani też w okresie jej funkcjonowania. Tym samym deficyty w zakresie kompetencji wychowawczych prezentowane przez spokrewnionych opiekunów zastępczych nie są niwelowane. Prowadzi to do pogłębiania dysfunkcji wśród dzieci obarczonych już uprzednio negatywnymi wzorcami zachowania i pozbawionymi prawidłowej opieki rodziców biologicznych. Dlatego też organizator wrocławskiej pieczy zastępczej we własnym zakresie stara się organizować kursy kompetencji wychowawczych oraz grupy wsparcia dla rodzin zastępczych. Uczestnictwo w nich nie jest rzecz jasna obowiązkowe i zależy w głównej mierze od motywacji i potrzeb poszczególnych rodzin.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

Niektóre z wymienionych wcześniej czynników negatywnych nie występują lub występują zdecydowanie rzadziej w przypadku rodzin zastępczych niezawodowych. Krąg osób mogących tworzyć tę formę pieczy zastępczej został określony jako osoby niebędące wstępnymi i zstępnymi dziecka. Ujmując rzecz prościej, wszystkie osoby poza jego dziadkami i rodzeństwem. Taka definicja obejmuje zatem również osoby całkowicie dla dziecka obce i spoza jego naturalnego otoczenia.

W opozycji do opisanych jako pierwsze rodzin zastępczych spokrewnionych mamy do czynienia z kręgiem osób niepodlegających obowiązkowi alimentacyjnemu i spokrewnionych w dalszym stopniu, jeżeli w ogóle. Tym samym motywacja takich opiekunów znajdować musi swoje źródło w obszarach nieco innych. Objęcie dziecka pieczą zastępczą nie jest w takich przypadkach, a przynajmniej zazwyczaj nie jest, podyktowane zbudowaną wcześniej więzią, wspólnym zamieszkiwaniem, czy porozumieniem z jego rodzicami biologicznymi. Decyzja taka jest poprzedzona analizą własnych możliwości i zasobów, co daje większą nadzieję na świadome podjęcie roli rodzica zastępczego. To z kolei przekładać się może na jakość sprawowanej później opieki.

Istotnym elementem różnicującym kandydatów na opiekunów zastępczych niezawodowych od spokrewnionych jest konieczność odbycia specjalistycznego szkolenia z zakresu sprawowania pieczy zastępczej nad dzieckiem. Ukończenie szkolenia, za wyjątkiem okoliczności przewidzianych w ustawie, jest warunkiem koniecznym do objęcia opieki nad dzieckiem. Zatem od samego początku rodziny niezawodowe wyposażone zostają w pewien bagaż wiedzy i doświadczeń, których nie wymaga się od rodzin zastępczych spokrewnionych. Są także zobligowane do pogłębiania i odświeżania tej wiedzy w okresie sprawowania swojej funkcji.

Kolejnym czynnikiem pozytywnie wpływającym na możliwości wychowawcze i opiekuńcze rodziców zastępczych niezawodowych jest wyższa wysokość wsparcia finansowego z tytułu pełnienia opieki zastępczej. Oczywiście kwestie te zawsze pozostają na drugim miejscu w hierarchii, niemniej jednak stanowią czynnik istotny pod względem praktycznym.

Ze wstępnego zestawienia widać, że zdecydowanie trudniej pozyskać kandydatów na niezawodowych opiekunów zastępczych niż na rodziny spokrewnione. Stanowią oni zaledwie około jednej czwartej liczby rodzin zastępczych. Warto jednak, biorąc pod uwagę zalety tego rodzaju środowiska zastępczego, czynić starania w kierunku pozyskania jak największej ilości nowych kandydatów.

Nieco zbliżoną lecz jeszcze bardziej sformalizowaną i profesjonalną formą rodzinnej pieczy zastępczej są rodziny zawodowe oraz rodzinne domy dziecka. Są to jednocześnie formy opieki, dla których najtrudniej pozyskać spełniających kryteria kandydatów. Z perspektywy dotychczasowych doświadczeń i praktyki można stwierdzić, że te formy sprawowania opieki cechują się największym potencjałem wychowawczym. Nie dosyć, że podlegają szczegółowej kwalifikacji pod względem predyspozycji, motywacji, wykształcenia, stanu zdrowia, warunków mieszkaniowych itp. to dodatkowo ich funkcje sprawowane są na podstawie umowy. To z kolei ustawia poprzeczkę wyżej niż w przypadku rodzin spokrewnionych i niezawodowych.

Trzeba podkreślić, że rodziny zawodowe, w szczególności o charakterze pogotowi rodzinnych stanowią podstawową alternatywę dla placówek opiekuńczo-wychowawczych w sytuacjach umieszczeń interwencyjnych. Zwiększenie ilości takich rodzin, o co nieustannie zabiega Wrocław, na pewno zwiększyłoby dynamikę procesu deinstytucjonalizacji i zmniejszyło liczbę dzieci umieszczanych ponad limitami w placówkach opiekuńczych.

Rodziny zawodowe oraz prowadzący rodzinne domy dziecka mają także szanse na pozyskanie dodatkowych środków finansowych związanych z pełnieniem ich funkcji w postaci chociażby pokrycia kosztów utrzymania lokalu, w którym sprawują opiekę nad dziećmi. Jest to wsparcie niezależne od podstawowego świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania każdego z dzieci.

Warto wspomnieć w tym miejscu, że Wrocław ma możliwość użyczania zarówno zawodowym rodzinom zastępczym, jak i prowadzącym rodzinne domy dziecka lokali mieszkalnych na terenie miasta. W przypadku, gdy opiekunowie zastępczy wymagają wsparcia w postaci zmiany lokalu (np. z uwagi na ilość dzieci znajdujących się pod ich pieczą), czy to na okres pełnienia swoich funkcji, czy też w czasie sytuacji

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

przejściowych trudności z lokalem dotychczasowym, miasto oferuje możliwość zabezpieczenia tych potrzeb. Jest to jedno z działań podjętych przez Wrocław w zakresie promowania rodzinnej pieczy zastępczej i poprawiania warunków jej sprawowania. Zapewnienie dogodnych warunków lokalowych dla kandydatów na zawodowe rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka w połączeniu z finansowaniem kosztów utrzymania takiego lokalu wynikającym z ustawy, to bardzo konkretne wsparcie. Należy mieć także na uwadze wspomniane wcześniej podniesienie wynagrodzeń dla tych kategorii opiekunów zastępczych.

Ponadto wszystkie rodziny zastępcze mogą korzystać z zapewnianego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej z siedzibą we Wrocławiu nieodpłatnego wsparcia specjalistycznego w postaci poradnictwa, terapii, neurologopedii oraz socjoterapii.

Trzeba jednak podkreślić, że bardzo poważnym czynnikiem ograniczającym możliwości organizatora pieczy zastępczej w zakresie korzystania ze wsparcia rodzin zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka jest konieczność uzyskania zgody osób sprawujących te funkcje na umieszczenie dziecka pod ich opieką. Z jednej strony wydaje się to oczywiście wysoce racjonalne i humanitarne rozwiązanie. Trudno wyobrazić sobie sytuację przymusowego umieszczania dzieci w środowisku zastępczym, które nie wykazuje dostatecznych kompetencji (np. w przypadku dzieci chorych lub z niepełnosprawnościami), czy też po prostu nie wyraża chęci sprawowania takiej opieki, bez względu na motywacje takiej decyzji. Jednak z drugiej strony brak jasnych wytycznych w tym zakresie umożliwia dość swobodne i często umotywowane bardzo subiektywnie odmawianie przyjęcia dziecka pozbawionego opieki rodziców. Ustawodawca nie przewidział konieczności uzasadnienia takiej decyzji ani też nie ustalił żadnych kryteriów, które dawałyby dyrektorowi MOPS, czy też kierownikowi PCPR narzędzia do efektywnej i obiektywnej oceny takiej odmowy. Tym samym zdarzają się sytuacje kiedy nie istnieją żadne obiektywne czynniki uniemożliwiające podjęcie opieki przez rodzinę zawodową lub prowadzących rodzinny dom dziecka, a jednak nie wyrażają oni na to zgody. Bez wątpienia jest to czynnik mocno hamujący w pełni efektywne wykorzystanie potencjału tego rodzaju rodzinnej opieki zastępczej.

Podsumowując, spokrewnione rodziny zastępcze, to przede wszystkim uproszczona procedura umieszczenia dziecka, zniwelowanie problemów adaptacyjnych i utrzymanie więzi rodzinnych oraz poczucia tożsamości dziecka. Zagroženiem w tym zakresie są jednak często zaniżone kompetencje wychowawcze, brak obligatoryjnych szkoleń i negatywne wzorce zachowań wynikające z pozostania dziecka w jego naturalnym i pierwotnym środowisku. Dodatkowo problem stanowią także same warunki materialno-bytowe spokrewnionych rodzin zastępczych jakie oferują dziecku.

Z kolei pozostałe formy rodzinnej pieczy zastępczej, czyli rodziny niezawodowe, zawodowe oraz rodzinne domy dziecka to w szczególności większe kompetencje wychowawcze opiekunów połączone z poczuciem odpowiedzialności i świadomym podjęciem decyzji popartym silną motywacją. Nadto większe wsparcie finansowe i lokalowe zdecydowanie poprawiają warunki wychowania dziecka w tych formach opieki zastępczej. Czynniki negatywnymi są jednak: dłuższy i trudniejszy proces adaptacji dziecka oraz, w przypadku rodzin zawodowych i rodzinnych domów dziecka, konieczność wyrażenia zgody na objęcie opieki nad dzieckiem. Przy czym w tym ostatnim przypadku największy problem stanowi nie sama możliwość odmowy, ale brak obiektywnych kryteriów oceny takiej decyzji. Trzeba pamiętać, że w sytuacji konieczności natychmiastowego zabezpieczenia życia i zdrowia dziecka odmowa objęcia opieki przez rodzinę zastępczą lub osobę prowadzącą rodzinny dom dziecka skutkuje umieszczeniem go w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Na koniec charakterystyki rodzinnych form pieczy zastępczej we Wrocławiu warto przyjrzeć się kwestiom finansowym.

W 2022 r. przyznano rodzinom zastępczym oraz rodzinnym domom dziecka świadczenia w łącznej wysokości **8 829 440 zł**, w tym:

- wydatki na rodziny zastępcze spokrewnione – **4 994 810 zł**;
- wydatki na rodziny zastępcze niezawodowe – **2 781 457 zł**;
- wydatki na rodziny zastępcze zawodowe – **592 752 zł**;
- wydatki na rodzinne domy dziecka – **444 524 zł**;
- wydatki na rodziny pomocowe – **15 897 zł**.

Wskazana kwota obejmuje także świadczenia fakultatywne, w tym:

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

- świadczenia na rzecz dzieci do 18 r. ż. na dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem ich zamieszkania (**37** dzieci z rodzin zawodowych i RDD, na łączną kwotę **18 500 zł**);
- jednorazową pomoc na zabezpieczenie najpilniejszych potrzeb związanych z przyjęciem nowego dziecka (w różnych kwotach, w zależności od potrzeb), w łącznej wysokości **147 518 zł**;
- świadczenie na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki w kwocie **1 000 zł**.

W 2022 r. na wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka w ramach rodzinnej pieczy zastępczej wydano **1 248 657 zł** (kwota brutto wraz ze składkami ZUS pracodawcy, Funduszem Pracy i PPK).

### 2.3 Instytucjonalna piecza zastępcza

Tab. nr 3. Instytucjonalna piecza zastępcza (stan na 30.06.2023 r.)

| PLACÓWKI<br>OPIEKUŃCZO - WYCHOWAWCZE                                                              | Liczba     | Zestawienie<br>procentowe |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|---------------------------|
| <b>Liczba placówek opiekuńczo –<br/>wychowawczych typu interwencyjnego<br/>i socjalizacyjnego</b> | 16         | X                         |
| Liczba miejsc w tych placówkach                                                                   | 216        | 55%                       |
| <b>Liczba placówek opiekuńczo –<br/>wychowawczych typu socjalizacyjnego</b>                       | 7          | X                         |
| Liczba miejsc w tych placówkach                                                                   | 88         | 22%                       |
| <b>Liczba placówek opiekuńczo –<br/>wychowawczych typu specjalistyczno-<br/>terapeutycznego</b>   | 2          | X                         |
| Liczba miejsc w tych placówkach                                                                   | 28         | 7%                        |
| <b>Liczba placówek opiekuńczo –<br/>wychowawczych typu rodzinnego</b>                             | 10         | X                         |
| Liczba miejsc w tych placówkach                                                                   | 61         | 16%                       |
| <b>Ogółem liczba placówek opiekuńczo –<br/>wychowawczych</b>                                      | <b>35</b>  | <b>X</b>                  |
| <b>Liczba miejsc w tych placówkach</b>                                                            | <b>393</b> | <b>100%</b>               |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Dane powyższe wskazują, że w aktualnym zestawieniu poszczególnych rodzajów placówek dominują te o charakterze interwencyjno-socjalizacyjnym. Na drugim miejscu znajdują się placówki typu rodzinnego i dopiero za nimi typu socjalizacyjnego. Najmniejszą ilość miejsc oferują placówki typu specjalistyczno-terapeutycznego. Wśród wszystkich wymienionych to placówki typu rodzinnego zapewniają dzieciom środowisko najbliższe pieczy rodzinnej. Aktualnie miasto dysponuje dziesięcioma takimi placówkami. Co ciekawe ustawodawca przewidział jednocześnie istnienie rodzinnych domów dziecka (w rodzinnej pieczy zastępczej), które najlepiej odwzorowują środowisko naturalnej rodziny i są zdecydowanie mniej sformalizowane. Opiekę w nich sprawują osoby niebędące zawodowymi wychowawcami. Dlatego postulować należy raczej zwiększenie nacisku na formowanie rodzinnych domów dziecka w strukturach rodzinnej pieczy zastępczej. Sytuacja aktualna, tj. istnienie dwóch podobnych w ogólnym rozumieniu form pieczy zastępczej zarówno w pieczy rodzinnej jak i instytucjonalnej nie wydaje się logiczna.

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

Z powyższego zestawienia wynika, że na terenie Wrocławia funkcjonuje obecnie 35 placówek opiekuńczo-wychowawczych o różnym profilu i łącznej ilości miejsc 393. Porównując te dane z okresem poprzedzającym trzeba zwrócić uwagę na niezmienną ilość placówek opiekuńczo-wychowawczych z jednoczesnym rosnącym napływem dzieci do nich kierowanych.

**Tab. nr 4. Porównanie ilości rodzinnych i instytucjonalnych form pieczy zastępczej oraz ilości dzieci w nich przebywających na lata 2020 i 2023 (stan na 30.06.2020 r. i 30.06.2023 r.)**

|                                  | 2020 | 2023 |
|----------------------------------|------|------|
| <b>Liczba rodzin zastępczych</b> | 657  | 594  |
| Liczba dzieci w rodzinach        | 845  | 764  |
| <b>Liczba placówek op.-wych.</b> | 35   | 35   |
| Liczba dzieci w placówkach       | 403  | 445  |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Z tych danych wynika, że wbrew założeniom ustawy i staraniom organizatora następuje spadek ilości miejsc jakimi miasto dysponuje w zakresie rodzinnej pieczy zastępczej. Trzeba zauważyć, że ilość miejsc jakimi dysponuje piecza instytucjonalna jest znacznie niższa niż ilość dzieci w niej umieszczonych. Ponadto nastąpił znaczny wzrost samej ilości dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w stosunku do roku 2020. Brak kandydatów na pełnienie rodzinnej opieki zastępczej determinuje konieczność zwiększania ilości miejsc w pieczy instytucjonalnej, co nie jest zgodne z założeniami programu i przyjętymi kierunkami rozwoju pieczy zastępczej. Rzeczywista ilość dzieci trafiających do systemu opieki zastępczej nie jest jednak zależna od jakichkolwiek założeń i nie podlega swobodnym manipulacjom. Dlatego miasto musi na bieżąco i płynnie odpowiadać na zapotrzebowanie w tym zakresie.

**Tab. nr 5. Ilość miejsc w stosunku do ilości dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej (stan na 30.06.2023 r.) \*z uwzględnieniem obywateli Ukrainy**

| Typ placówki        | Interwencyjne i socjalizacyjne | Specjalistyczno-terapeutyczne | Rodzinne | Wszystkie |
|---------------------|--------------------------------|-------------------------------|----------|-----------|
| <b>Ilość miejsc</b> | 304                            | 28                            | 61       | 393       |
| <b>Ilość dzieci</b> | 351                            | 35                            | 59       | 445       |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Zaprezentowane w tabeli liczby wykazują, że ogólna ilość miejsc jakimi dysponuje obecnie Wrocław w pieczy zastępczej instytucjonalnej nie jest wystarczająca w stosunku do ilości dzieci w niej umieszczanych. Konsekwencją tego jest przekraczanie ustalonych limitów w celu zabezpieczenia zdrowia i życia dzieci oraz realizowania postanowień sądów opiekuńczych. Tę trudną sytuację pogorszył dodatkowo konflikt zbrojny na Ukrainie. Konieczne stało się zorganizowanie w placówkach opiekuńczych także miejsc dla niektórych dzieci obywatelstwa ukraińskiego. Zgodnie z treścią art. 27 ust. 3 ustawy z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa dzieci będących obywatelami Ukrainy nie wlicza się do zastrzeżonych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej limitów. Tym samym miasto postawione zostało przed kolejnym wyzwaniem, a nadmiernie dotychczas obciążone placówki muszą rozdysponować swoje zasoby pomiędzy jeszcze większą liczbę dzieci.

Trzeba pamiętać o tym, że przedstawione dane obrazują stan na konkretny dzień roku. W rzeczywistości dynamika zmian w pieczy zastępczej instytucjonalnej jest zdecydowanie większa. Najpoważniejszym wyzwaniem miasta jest bieżące zabezpieczanie środowiska zastępczego dla dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej przez sądy, ale także w wyniku różnych interwencji. Wobec braku dostatecznej ilości kandydatów do pełnienia funkcji rodzin zastępczych oraz limitów miejsc zarówno w zawodowej pieczy zastępczej rodzinnej jak i placówkach opiekuńczo-wychowawczych często niemożliwym staje się zachowanie ustalonych przepisami prawa zasad z jednoczesnym zabezpieczeniem życia i zdrowia dziecka i zrealizowaniem decyzji sądów opiekuńczych. Problemem jest także sama gotowość istniejących już podmiotów realizujących pieczę

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

zastępczą, zarówno rodzinną jak i instytucjonalną, do podjęcia opieki nad dziećmi. Z dotychczasowej praktyki wynika, że niezwykle trudno jest pozyskać wykwalifikowanych wychowawców, którzy byliby zainteresowani pracą w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Z tego powodu we Wrocławiu mamy do czynienia z dużą liczbą wolnych stanowisk. Należałoby zwiększyć konkurencyjność ofert w tym zakresie w celu obsadzenia wszystkich dostępnych wakatów dobrze wykwalifikowaną kadrą.

Istnieje jeszcze jedna okoliczność wpływająca na dużą liczbę dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Są wśród nich dzieci pozostawione po urodzeniu w szpitalach. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć specyficzną sytuację Wrocławia jako miasta na prawach powiatu i stolicy województwa. Tak duże miasto dysponuje rozwiniętą strukturą opieki zdrowotnej, licznymi szpitalami i oddziałami położniczymi, których często brakuje w gminach i powiatach ościennych. Ten stan rzeczy powoduje napływ mieszkańców tych gmin do Wrocławia, jako miasta dysponującego odpowiednim zapleczem porodowym. Niestety ustawodawca nie zabezpieczył na tę okoliczność żadnych narzędzi, które pozwoliłyby na ustalenie właściwości powiatu względem pochodzenia dziecka pozostawionego po urodzeniu w szpitalu. Co więcej, wobec takiego dziecka nie mają zastosowania przepisy o właściwości do ponoszenia kosztów jego opieki zastępczej. W konsekwencji dzieci pozostawione przez rodziców po urodzeniu w szpitalu zasilają wrocławski system opieki zastępczej a koszt ich utrzymania spoczywa na budżecie miasta.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku dzieci urodzonych podczas pobytu matek w ośrodkach interwencji kryzysowej we Wrocławiu i pozostawionych w szpitalach.

Liczba dzieci przyjętych z różnych powodów i na różny okres czasu od 2021 r. do instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej kształtuje się następująco:

**Tab. nr 6. Napływ dzieci do poszczególnych rodzajów pieczy zastępczej od 2021 r. do 30.06.2023 r.**

|                                 | Instytucjonalna piecza zastępcza | Rodzinna piecza zastępcza |
|---------------------------------|----------------------------------|---------------------------|
| <b>2021</b>                     | 226                              | 146                       |
| <b>2022</b>                     | 274                              | 141                       |
| <b>2023 (pierwsze półrocze)</b> | 122                              | 73                        |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Na pierwszy rzut oka widać dużą dysproporcję pomiędzy ilością dzieci umieszczanych rocznie w pieczy instytucjonalnej w stosunku do pieczy zastępczej rodzinnej. To kolejny sygnał na to, że zapotrzebowanie w zakresie instytucjonalnej opieki zastępczej pozostaje wciąż na zbyt wysokim poziomie i nie sprzyja rozwojowi form rodzinnych. Z drugiej strony wspomniany wielokrotnie brak kandydatów na nowe rodziny zastępcze wymusza zabezpieczanie życia i zdrowia dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, które oferują bieżące i ciągłe wsparcie, ale tylko w zakresie swoich ograniczonych możliwości.

Warto wspomnieć na koniec, że koszt utrzymania dzieci w placówkach opiekuńczo wychowawczych zdecydowanie przekracza koszt utrzymania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej. Na podstawie zestawienia finansowego za rok 2022 z łatwością można zauważyć, że placówki opiekuńczo-wychowawcze we Wrocławiu pochłaniają około trzykrotnie więcej środków finansowych niż rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka.

Średni koszt utrzymania jednego dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej we Wrocławiu w roku 2023 r. wyniósł od 4 014,59 zł do aż 9 692,63 zł miesięcznie.

Na utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych na terenie Wrocławia w 2022 roku wydano łącznie **31 290 788 zł** (w tym na utrzymanie dzieci pochodzących z Wrocławia, umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie innych powiatów- **184 045 zł**).

Wydatki poniesione w związku umieszczeniem w instytucjonalnej pieczy zastępczej dzieci ukraińskich w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa wyniosły **1 222 698 zł** (zostały sfinansowane z dotacji z budżetu państwa).

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

---

### **2.4 Usamodzielniani**

---

Po okresie pobytu w pieczy zastępczej – rodzinnej lub instytucjonalnej, wychowankowie uzyskują status osób usamodzielnianych. Proces usamodzielnienia rozpoczyna się najwcześniej w dniu ukończenia 18. roku życia lub później w przypadku osób decydujących się na pozostanie w strukturach pieczy zastępczej np. na czas nauki. Proces ten polega w szczególności na wspieraniu wychowanków w stawianiu się dorosłymi, samodzielnymi, prowadzącymi satysfakcjonujące życie osobami. Bagaż trudnych doświadczeń i wychowywanie się poza rodziną naturalną na ogół utrudniają i komplikują etap dorastania. Z obserwacji pracowników MOPS wynika, że wychowankowie pieczy zastępczej często mają niskie poczucie własnej wartości, trudności z rozpoznaniem swoich celów i marzeń (nieadekwatny wybór ścieżki edukacji, przyszłego zawodu), trudności w budowaniu realistycznego obrazu siebie. Często ujawnia się także brak przewidywania następstw własnych działań, umiejętności odraczania gratyfikacji, brak odczucia sensu życia i stabilizacji. Da się także zaobserwować szybsze niż u rówieśników spoza pieczy zastępczej podejmowanie pracy (najczęściej dorywczej), przedwczesne i nieświadome zakładanie rodziny.

W czasie tworzenia tego programu w procesie usamodzielnienia pozostaje 266 wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej oraz 106 wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej. Ponadto 162 dorosłych wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej oraz 25 wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych nadal pozostaje w pieczy zastępczej.

Osoba usamodzielniana co najmniej rok przed osiągnięciem pełnoletności wskazuje osobę, która podejmie się pełnienia funkcji opiekuna usamodzielnienia oraz przedstawia pisemną zgodę tej osoby. Co najmniej na miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności opracowuje także wspólnie z opiekunem indywidualny program usamodzielnienia, zatwierdzany przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu właściwego do ponoszenia wydatków na finansowanie pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie (lub Prezydenta miasta w przypadku Wrocławia). W trakcie procesu usamodzielnienia program jest okresowo weryfikowany (czasami modyfikowany), a po jego zakończeniu ocenia się jego przebieg.

Osoby usamodzielniane z różnych form pieczy zastępczej, mogą skorzystać z:

- pomocy na kontynuowanie nauki;
- pomocy na usamodzielnienie;
- pomocy na zagospodarowanie;
- pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych;
- pomocy w uzyskaniu zatrudnienia;
- pomocy prawnej i psychologicznej.

Aktualnie kwota pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki udzielanej na wniosek wychowanka wynosi 681 zł miesięcznie. Nie obowiązuje tutaj kryterium dochodowe, co oznacza, że osiągnany dochód pozostaje bez wpływu na wypłatę świadczenia. Pomimo regularnej w ostatnim czasie waloryzacji wysokości ww. pomocy pozostaje ona na poziomie zdecydowanie niższym niż miesięczne koszty utrzymania osoby dorosłej. Z tego względu wychowankowie pozbawieni wsparcia dotychczasowych opiekunów i innych osób bliskich na ogół decydują się na niestacjonarny tryb kształcenia i podejmują pracę zarobkową.

Kwoty pomocy na usamodzielnienie są zróżnicowane i uzależnione od okresu pobytu i formy pieczy zastępczej, którą wychowankowie opuścili. Wynoszą one od 4486 zł do 8968 zł i są wypłacane jednorazowo.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

Pomoc na zagospodarowanie także jest świadczeniem jednorazowym wypłacanym w wysokości nie mniejszej niż 2039 zł, a w przypadku osoby legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności nie mniejszej niż 4077 zł.

Pozytywnie należy ocenić ostatnią nowelizację ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która zlikwidowała kryterium dochodowe warunkujące uzyskanie pomocy na usamodzielnienie i zagospodarowanie. Dzięki tej decyzji wszyscy pełnoletni wychowankowie pieczy zastępczej mają zapewniony równy i sprawiedliwy dostęp do pomocy finansowej, która stanowi bardzo istotny czynnik zwiększający szansę na usamodzielnienie.

Z zestawień dokonanych w roku 2022 r., czyli jeszcze przed zniesieniem wspomnianego kryterium dochodowego wynikają poniższe dane.

**Pomoc dla osób usamodzielnianych** - wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej wyniosła **849 807 zł** w tym:

- pomoc na kontynuowanie nauki w wysokości **605 228 zł** (pomoc dla 113 wychowanków rodzin zastępczych);
- pomoc na usamodzielnienie w kwocie **178 344 zł** (35 osób);
- pomoc na zagospodarowanie w kwocie **66 235 zł** (34 osoby).

**Pomoc dla osób usamodzielnianych** - wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych i placówek resocjalizacyjnych wyniosła ogółem **456 588 zł** w tym:

- pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki w wysokości **331 930 zł**,
- pomoc na usamodzielnienie w wysokości **87 768 zł**,
- pomoc na zagospodarowanie w wysokości **36 890 zł**.

Poczynione w tej sferze wydatki bez wątpienia będą ulegały zwiększeniu, tak jak ilość osób usamodzielnianych korzystających ze wsparcia finansowego na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie i zagospodarowanie. Bardzo ważnym aspektem jest jednak monitorowanie sytuacji poszczególnych wychowanków w ścisłej współpracy z ich opiekunami usamodzielnienia, tak aby realizowana pomoc realnie przyczyniała się do poprawy ich sytuacji oraz odpowiadała rzeczywiście występującym potrzebom. Sama pomoc materialna jest jedynie środkiem do celu, którym jest trwałe i świadome usamodzielnienie.

W ocenie pracowników współpracujących z młodzieżą, oprócz pomocy dotyczącej sfery materialno-bytowej bardzo potrzebne są działania przyczyniające się do rozwoju kompetencji społecznych (umiejętności osobiste i interpersonalne). Konieczne jest stwarzanie okazji do odkrywania własnego potencjału, zainteresowań oraz tworzenie warunków do ich rozwoju. Istnieje także potrzeba uzyskania wsparcia w zakresie wiedzy o rynku pracy, edukacji o zawodach, zdobyciu pierwszych doświadczeń zawodowych (kontakty z pracodawcami, udział w szkoleniach zawodowych, stażach). Ważnym zadaniem jest pomoc w stabilizacji sytuacji mieszkaniowej.

Bardzo duże znaczenie we wspieraniu procesu usamodzielnienia ma współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz udział młodzieży w projektach współfinansowanych przez UE.

Warto zaznaczyć, że w obszarze zabezpieczania potrzeb mieszkaniowych Wrocław oferuje osobom usamodzielnianym możliwość skorzystania z pięciu lokali mieszkalnych na terenie miasta, usytuowanych w różnych jego dzielnicach. Łączna ilość miejsc, którymi dysponują wspomniane lokale to 38.

Część zadań w zakresie zaspakajania potrzeb młodzieży wypełnia Młodzieżowe Centrum Wsparcia (zadanie na zlecenie Gminy Wrocław realizuje Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego z Wrocławia). Do Centrum kierowane są osoby opuszczające różne formy pieczy zastępczej (na wniosek osoby

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

zainteresowanej). W ramach realizowanego zadania jego odbiorcy są przygotowywani do odpowiedzialnego wejścia w dorosłość, poprzez:

- zapewnienie bezpiecznych warunków mieszkaniowych (3 lokale mieszkalne przeznaczone dla 24 osób łącznie);
- wsparcie psychologiczne (indywidualne oraz w formie warsztatów);
- wsparcie pedagogów oraz opiekunów (moderowanie grup mieszkaniowych, trening ekonomiczny, pomoc w nauce);
- wsparcie pracownika socjalnego, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz konsultanta pedagoga (pomoc w uzyskaniu samodzielnego mieszkania, przysługujących świadczeń, kontakt z rodziną biologiczną);
- udzielanie pomocy prawnej (pomoc w dochodzeniu należnych uprawnień, pisma procesowe);
- wsparcie doradcy zawodowego (umiejętności związane z poruszaniem się po rynku pracy);
- pomoc w zorganizowaniu czasu wolnego.

---

### **2.5 Podsumowanie**

---

Dobrym wstępem do podsumowania sytuacji pieczy zastępczej na terenie Wrocławia jest fragment artykułu poświęconego wnioskowi po sprawdzeniu przez Najwyższą Izbę Kontroli postępów w procesie deinstytucjonalizacji w Polsce.

„Dominującym problemem w rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej był i nadal jest brak kandydatów do pełnienia tej funkcji. W ocenie Izby taki stan rzeczy wynika przede wszystkim z niedostatecznego wsparcia państwa dla istniejących rodzin zastępczych. Kontrola wykazała, że minister do spraw rodziny nie dofinansowywał lokalnych programów wspierania rodziny i pieczy zastępczej, nie opracowywał programów rządowych, a prace nad nowelizacją ustawy o pieczy zastępczej trwały prawie 4 lata. Zmiana przepisów nie dała rodzinom zastępczym oczekiwanej gwarancji stabilnego zatrudnienia, a wynagrodzenie po podwyżce tylko nieznacznie przekraczało płacę minimalną. Ponadto NIK zwraca uwagę, że zbyt wolne przechodzenie od systemu pieczy instytucjonalnej do systemu pieczy rodzinnej jest bardzo kosztowne dla samorządów powiatowych. Średni koszt utrzymania dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej był tam ponad pięciokrotnie wyższy niż w rodzinie spokrewnionej.”<sup>1</sup>

Jednocześnie NIK zalecił jednostkom samorządu terytorialnego:

- zintensyfikowanie działań mających na celu rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, szczególnie w kontekście jej uzawodowienia;
- podejmowanie współpracy instytucjonalnej z podmiotami gminnymi szczególnie na etapie planowania oraz realizacji zadań na rzecz dziecka i rodziny;
- zapewnienie rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka możliwości korzystania ze wszystkich uprawnień wynikających z ustawy o pieczy zastępczej;
- rzetelne opracowywanie planów pomocy dziecku;
- rzetelne wykonywanie obowiązków w zakresie kwalifikowania osób do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz zawierania z nimi umów;
- reprezentowanie interesów dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w zakresie dochodzenia świadczeń alimentacyjnych należnych wychowankom przebywającym w pieczy zastępczej oraz dotyczących uregulowania ich sytuacji prawnej;
- podejmowanie skutecznych działań mających na celu przestrzeganie limitów rodzin zastępczych przypadających na jednego koordynatora;

---

1 „Za dużo domów dziecka, za mało rodzin zastępczych” z 12.04.2023 r.; dostęp przez: <https://www.nik.gov.pl/najnowsze-informacje-o-wynikach-kontroli/deinstytucjonalizacji-pieczy-zastepczej.html>; 5.09.2023 r.

## Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

- zamieszczanie wymiernych wskaźników realizacji celów i obszarów w opracowywanych powiatowych programach rozwoju pieczy zastępczej.

Przechodząc na grunt lokalny można dostrzec, że wysnute przez Izbę wnioski są zasadne i niestety mają także swoje odzwierciedlenie w skali mikro, tj. na poziomie samorządowym. Z przytoczonych wcześniej danych jasno wynika, że choć proporcje pomiędzy ilością dzieci umieszczonych w pieczy rodzinnej i instytucjonalnej są korzystne dla tej pierwszej, to jednak cały proces deinstytucjonalizacji napotyka zdecydowanie więcej problemów i przeszkód niż by się tego oczekiwało. W konsekwencji, działając nieprzerwanie w celu zwiększenia udziału rodzinnej pieczy zastępczej, konieczne jest jednocześnie pielęgnowanie i poniekąd rozwijanie jej instytucjonalnych form.

W rzeczywistości pomimo znacznych zasobów finansowych jakimi dysponuje miasto i jakie angażowane są w promocję rodzinnej pieczy zastępczej wciąż brak kandydatów na rodziny zastępcze i prowadzących rodzinne domy dziecka. Okoliczność ta w zestawieniu z ilością nieustannie napływających do pieczy zastępczej dzieci powodują, że proces deinstytucjonalizacji przebiega niezwykle mozolnie i na ten moment nic nie wskazuje aby miał przyspieszyć.

Poważnym argumentem, poza dobrem dzieci stawianym zawsze najwyżej, uzasadniającym konieczność intensywniej pracy nad rozwojem rodzinnych form pieczy zastępczej są koszty jakie generują piecza rodzinna i instytucjonalna.

**Tab. nr 7. Świadczenia i koszty realizacji zadań związanych z opieką nad rodziną i dzieckiem w latach 2020-2022 w [zł]**

|                                                                                                                                          | 2020       | 2021       | 2022       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|------------|------------|
| Utrzymanie dzieci z rodzin zastępczych                                                                                                   | 8 814 559  | 8 458 707  | 8 829 441  |
| Świadczenia dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej                                                                               | 985 538    | 1 158 757  | 1 306 395  |
| Utrzymanie placówek opiekuńczo-wychowawczych                                                                                             | 27 883 784 | 29 001 891 | 31 106 743 |
| Utrzymanie dzieci z pieczy zastępczej (zamieszkujących we Wrocławiu przed umieszczeniem w pieczy zastępczej) na terenach innych powiatów | 1 840 672  | 1 979 330  | 2 323 411  |

Źródło: Opracowanie własne MOPS

Bez wątpienia widoczny jest wzrost kosztów utrzymania dzieci we wszystkich formach opieki zastępczej. Podobnie jeśli chodzi o osoby usamodzielniane – wydatki związane z ich potrzebami także wzrastają z roku na rok. Najważniejsza jest jednak różnica pomiędzy kosztem utrzymania dzieci w rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej. Proporcja ta niezmiennie wskazuje na zdecydowanie wyższe koszty utrzymania dzieci w tej

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

drugiej. Żeby uświadomić sobie skalę tej różnicy i ogrom wydatków należy przypomnieć, że ponad 60 % dzieci w całym systemie pieczy zastępczej przebywa w jej rodzinnych formach. Mimo to łączny koszt ich utrzymania stanowi zaledwie około 1/3 kosztów utrzymania dzieci w pieczy instytucjonalnej. Łatwo wyobrazić sobie pozytywne skutki deinstytucjonalizacji w wymiarze finansowym i oszczędności jakie mogłoby to wygenerować.

Wobec powyższego przedstawione w prezentowanym programie cele na kolejne trzy lata uwzględniać muszą zarówno dotychczasowe doświadczenia miasta i płynące z nich wnioski jak i konsekwentne dążenie do realizacji założeń procesu deinstytucjonalizacji. W pierwszej kolejności trzeba mieć jednak na względzie ochronę życia i zdrowia dzieci będących wartościami nadrzędnymi nad każdą koncepcją polityczną, prawną i społeczną.

---

### **3. Adresaci programu i podstawa prawna**

---

Program skierowany jest w szczególności do:

- rodzin zastępczych;
- rodzin pomocowych;
- placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- sądów;
- ośrodków pomocy społecznej;
- Policji;
- kuratorów;
- organizacji pozarządowych;
- placówek oświatowych;
- Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej;
- Ośrodka Adopcyjnego Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej;
- Archidiecezjalnego Ośrodka Adopcyjnego we Wrocławiu;
- ośrodków wsparcia;
- poradni psychologiczno-pedagogicznych;
- środków masowego przekazu;
- służby zdrowia;
- przedsiębiorców.

Podstawę prawną programu stanowią:

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1426 ze zm.);
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1526 ze zm.);
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.);
- Statut MOPS stanowiący załącznik do uchwały Nr LIV/1569/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 9 września 2010 r. w sprawie nadania statutu Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej;
- „Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla Wrocławia na lata 2018- 2030” wprowadzona uchwałą Nr LIX/1378/18 Rady Miejskiej Wrocławia Nr LIX/1378/18 z dnia 5 lipca 2018 r.;
- „Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2021- 2023”, przyjęty uchwałą Nr XVIII/757/20 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 22 października 2020 r.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### **4. Cele i zadania Powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

#### **4.1 Cel główny**

**Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej, doskonalenie systemu instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz zapewnienie wsparcia usamodzielnianym wychowankom.**

Głównym celem programu jest dążenie do rozwoju profesjonalnych rodzinnych form pieczy zastępczej w celu zapewnienia dzieciom pozbawionym opieki rodziców biologicznych optymalnego środowiska rozwojowego w obszarze intelektualnym, emocjonalnym i fizycznym. Priorytetem jest organizacja pieczy zastępczej w sposób jak najbliższy funkcjonowaniu naturalnych rodzin przy jednoczesnym zwiększeniu kompetencji wychowawczych opiekunów i zabezpieczeniu dzieciom odpowiedniego poziomu materialno-bytowego i emocjonalnego w życiu codziennym. W następnej kolejności istotne będzie skuteczne i efektywne udzielanie pomocy wychowankom usamodzielnianym opuszczającą pieczę zastępczą, w szczególności przez zwiększanie wsparcia w zakresie zapewnienia dostępu lokali mieszkalnych na preferencyjnych warunkach w pierwszym okresie procesu usamodzielniania.

Działaniom tym towarzyszyć będą bieżące i nieprzerwane starania o poprawę jakości sprawowanej nad dziećmi opieki z jednoczesnym dążeniem do poprawy warunków sprawowania tej opieki z perspektywy samych opiekunów zastępczych. Stopniowe zwiększanie wynagrodzeń i poprawa konkurencyjności oferowanych w obszarze pieczy zastępczej warunków zatrudnienia i współpracy mogą w dalszej perspektywie skutkować napływem profesjonalnej kadry opiekuńczej oraz zaangażowanych i zmotywowanych kandydatów na rodziny zastępcze.

Jednocześnie, w odniesieniu do bieżącej diagnozy sytuacji pieczy zastępczej we Wrocławiu jednym z celów nadrzędnych będą starania o pozyskanie odpowiedniej ilości nowych miejsc dla dzieci umieszczanych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, przynajmniej na okres deficytu kandydatów na rodziców zastępczych. Działania te prowadzone będą z należytą dbałością i ostrożnością w ścisłej korelacji z priorytetowym dążeniem do rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej. Celem będzie zatem wypracowanie mechanizmów, które pozwolą na zwiększenie dynamiki rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej z jednoczesnym utrzymaniem funkcjonalności i wydajności pieczy instytucjonalnej. Oba te obszary są od siebie zależne i mają istotne znaczenie na różnych poziomach zabezpieczania życia i zdrowia dzieci pozbawionych opieki rodziców biologicznych.

#### **4.2 Cele szczegółowe**

##### **Cel nr 1**

**Pozyskanie kandydatów na rodziny zastępcze. Kontynuacja kampanii społecznych promujących rodzicielstwo zastępcze we współpracy ze stowarzyszeniami i innymi podmiotami. Zwiększenie obecności i aktywności w mediach społecznościowych, telewizji, radiu oraz środkach komunikacji publicznej**

**Zadania do realizacji:**

- 1) Zachęcanie mieszkańców Wrocławia do pełnienia funkcji opiekunów zastępczych poprzez zamieszczanie informacji propagujących rodzicielstwo zastępcze w lokalnych mediach, organizowanie akcji promocyjnych, biegów charytatywnych, promocji w mediach społecznościowych;
- 2) Prowadzenie naboru i kwalifikacji kandydatów na rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka, kierowanie na szkolenia;
- 3) Prowadzenie szkoleń dla kandydatów na rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba publikacji, materiałów promocyjnych, audycji radiowych i telewizyjnych, akcji promocyjnych, postów internetowych;
- 2) Liczba odbytych spotkań/ rozmów, liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych, liczba skierowań na szkolenia;
- 3) Liczba kandydatów, którzy ukończyli szkolenia

Zakładane rezultaty

---

Uzyskanie liczby kandydatów na poziomie umożliwiającym efektywne działanie systemu.

### **Cel nr 2**

---

**Zwiększenie ilości miejsc w pieczy zastępczej dla dzieci pozbawionych opieki rodziców biologicznych**

Zadania do realizacji:

---

- 1) Tworzenie nowych rodzin zastępczych, w szczególności niezawodowych i zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka;
- 2) Utworzenie dodatkowej placówki opiekuńczo-wychowawczej w odpowiedzi na dużą ilość dzieci oczekujących na umieszczenie w pieczy zastępczej.

Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba utworzonych rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych oraz rodzinnych domów dziecka;
- 2) Liczba miejsc dostępnych w instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- 3) Liczba dzieci oczekujących na umieszczenie w pieczy zastępczej.

Zakładane rezultaty

---

Możliwość niezwłocznego zabezpieczenia każdego dziecka wymagającego takiej formy pomocy

### **Cel nr 3**

---

**Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji wychowawczych rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych.**

Zadania do realizacji:

---

- 1) Organizowanie szkoleń i warsztatów;
- 2) Organizowanie grup wsparcia;
- 3) Organizowanie spotkań okolicznościowych (np. mikołajki, Dzień Dziecka itp.).

Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba zorganizowanych szkoleń i warsztatów;
- 2) Liczba zorganizowanych grup wsparcia;
- 3) Liczba zorganizowanych spotkań okolicznościowych.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### Zakładane rezultaty

---

Zwiększenie jakości opieki sprawowanej nad dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej przez zapewnienie im kompleksowego wsparcia wysoko wyspecjalizowanej kadry

### **Cel nr 4**

---

#### **Wypracowanie rozwiązań systemowych umożliwiających przyspieszoną diagnostykę medyczną**

##### Zadania do realizacji:

---

- 1) Współpraca z placówkami służby zdrowia;
- 2) Umożliwienie dokonywania kompleksowej diagnostyki medycznej dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej w krótkim czasie.

##### Wskaźniki realizacji celu:

---

Liczba dzieci i pełnoletnich wychowanków poddanych kompleksowej diagnostyce medycznej.

### Zakładane rezultaty

---

Przyspieszenie diagnozowania stanu zdrowia wychowanków pieczy zastępczej, dostosowanie rodzaju udzielanej pomocy do stanu zdrowia dzieci i zwiększenie skuteczności leczenia dzieci, które tego wymagają

### **Cel nr 5**

---

#### **Kontynuacja wsparcia specjalistycznego, w szczególności psychologicznego, pedagogicznego i logopedycznego dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, osób usamodzielnianych oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego**

##### Zadania do realizacji:

---

- 1) Organizowanie dostępu do specjalistów w zakresie psychologii, pedagogiki i logopedii;
- 2) Organizowanie szkoleń i spotkań ze specjalistami.

##### Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba godzin wsparcia z zakresu psychologii, pedagogiki i logopedii udzielonych rodzinom zastępczym, prowadzącym rodzinne domy dziecka i pracownikom placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- 2) Liczba dzieci i osób dorosłych objętych wsparciem;
- 3) Liczba szkoleń i spotkań ze specjalistami.

### Zakładane rezultaty

---

Zapewnienie dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej i ich opiekunom oraz osobom usamodzielnianym dostępu do wsparcia specjalistycznego zgodnego ze zdiagnozowanymi potrzebami

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### **Cel nr 6**

---

**Kontynuacja prawnego wsparcia specjalistycznego dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, osób usamodzielnianych oraz pracowników placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego**

Zadania do realizacji:

---

- 1) Organizowanie dostępu do specjalistów w zakresie prawa;
- 2) Organizowanie spotkań z prawnikami;
- 3) Bieżące wsparcie prawne.

Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba udzielonych konsultacji i porad;
- 2) Liczba zorganizowanych spotkań z prawnikami.

Zakładane rezultaty

---

Zapewnienie rodzinom zastępczym oraz wychowankom usamodzielnianym dostępu do wsparcia prawnego zgodnego z ich potrzebami

### **Cel nr 7**

---

**Zapewnienie efektywnego wsparcia ze strony pracownika organizatora pieczy zastępczej (koordynatora lub innego pracownika organizatora rodzinnej pieczy zastępczej)**

Zadania do realizacji:

---

- 1) Objęcie rodzin zastępczych bieżącym wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej i pozostałych pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 2) Zwiększanie kompetencji koordynatorów i pracowników, podnoszenie kwalifikacji.

Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba rodzin zastępczych i dzieci objętych wsparciem koordynatora i pozostałych pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;
- 2) Liczba szkoleń i warsztatów dla koordynatorów i pozostałych pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Zakładane rezultaty

---

Zwiększenie kompetencji koordynatorów i pracowników; zwiększenie zaufania rodzin zastępczych do instytucji organizujących pieczę zastępczą; zwiększenie efektywności współpracy i podniesienie jakości sprawowanej pieczy

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### **Cel nr 8**

---

#### **Intensyfikacja współpracy z asystentami rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej**

##### Zadania do realizacji:

---

- 1) Współpraca koordynatora oraz innych pracowników organizatora z asystentem rodziny biologicznej dziecka umieszczonego tymczasowo w jednej z form pieczy zastępczej;
- 2) Współpraca placówek opiekuńczo-wychowawczych z asystentem rodziny biologicznej dziecka umieszczonego tymczasowo w jednej z form pieczy zastępczej.

##### Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba rodzin objętych asystą;
- 2) Liczba dzieci powracających do rodzin naturalnych.

##### Zakładane rezultaty

---

Usprawnienie komunikacji pomiędzy pracownikami systemu pieczy zastępczej i asystentami rodzin, a w konsekwencji większa ilość dzieci powracających pod opiekę rodziców biologicznych

### **Cel nr 9**

---

#### **Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami w celu wsparcia funkcjonowania pieczy zastępczej**

##### Zadania do realizacji:

---

- 1) Pozyskiwanie nowych kontaktów z organizacjami pozarządowymi;
- 2) Pozyskiwanie nowych kontaktów wśród przedsiębiorców;
- 3) Pozyskiwanie wolontariuszy i sponsorów;
- 4) Pielęgnowanie i utrzymanie współpracy z zaangażowanymi dotychczas organizacjami i przedsiębiorcami.

##### Wskaźniki realizacji celu:

---

- 1) Liczba organizacji pozarządowych zaangażowanych w działanie systemu pieczy zastępczej;
- 2) Liczba przedsiębiorców zaangażowanych w działanie systemu pieczy zastępczej;
- 3) Liczba pozyskanych wolontariuszy i sponsorów;

##### Zakładane rezultaty

---

Możliwość kompleksowego wspierania rodzin zastępczych i dzieci na różnych obszarach, także w zakresie zajęć pozaszkolnych, rozwijania zainteresowań, dostępu do obiektów sportowych, projektów; poprawa wyników w nauce na skutek działań wolontariuszy; pozyskanie dodatkowych środków finansowych od sponsorów na zaspokojenie potrzeb, na które brakuje środków budżetowych albo, których te środki nie obejmują

---

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### **Cel nr 10**

---

#### **Zabezpieczenie warunków mieszkaniowych dla zawodowych form pieczy zastępczej.**

##### **Zadania do realizacji:**

---

- 1) Pozyskanie lokali mieszkalnych w celu użyczenia ich na potrzeby zawodowej pieczy zastępczej;
- 2) Pozyskanie środków na finansowe wsparcie zawodowych form pieczy zastępczej w zakresie bieżących napraw i remontów.

##### **Wskaźniki realizacji celu:**

---

- 1) Liczba pozyskanych lokali mieszkalnych;
- 2) Liczba użyczonych lokali mieszkalnych;
- 3) Liczba rodzin korzystających z lokali użyczonych;
- 4) Ilość środków finansowych pozyskanych na bieżące remonty i naprawy.

##### **Zakładane rezultaty**

---

Zwiększenie ilości osób sprawujących funkcje zawodowych form pieczy zastępczej; polepszenie warunków bytowych dzieci i ich opiekunów zastępczych; możliwość niezwłocznego zabezpieczenia potrzeb bytowych osób pełniących role zawodowych opiekunów zastępczych i dzieci pod ich opieką w przypadku nagłej konieczności

### **Cel nr 11**

---

#### **Zapewnienie wychowankom pieczy zastępczej wsparcia w realizacji obowiązku szkolnego**

##### **Zadania do realizacji:**

---

- 1) Bieżąca współpraca ze szkołami, do których uczęszczają wychowankowie pieczy zastępczej;
- 2) Monitorowanie sytuacji szkolnej wychowanków;
- 3) Pozyskanie wolontariuszy pomagających wychowankom w nauce i obowiązkach szkolnych;
- 4) Diagnoza potrzeb w zakresie sprzętu komputerowego wśród rodzin zastępczych;
- 5) Zaopatrzenie w niezbędny sprzęt komputerowy potrzebujących wychowanków.

##### **Wskaźniki realizacji celu:**

---

- 1) Liczba rozmów i konsultacji przeprowadzonych z pedagogami szkolnymi, nauczycielami i personelem szkół;
- 2) Liczba wolontariuszy udzielających wsparcia wychowankom;
- 3) Liczba komputerów i pozostałego sprzętu informatycznego przekazanego do użytkowania wychowankom pieczy zastępczej.

##### **Zakładane rezultaty**

---

Polepszenie wyników w nauce dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej; zniwelowanie różnic w dostępie do edukacji pozaszkolnej; możliwości wykorzystania sprzętu komputerowego w nauce w zakresie wynikającym z wymogów placówek edukacyjnych, w których się uczą

### **Cel nr 12**

---

#### **Przygotowanie wychowanków do procesu usamodzielnienia, udzielenie im wsparcia w celu zwiększenia**

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

### **szans na rynku pracy i pomoc w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych**

#### **Zadania do realizacji:**

---

- 1) Pomoc w sporządzaniu indywidualnych programów usamodzielnienia i realizowaniu ich postanowień;
- 2) Udzielanie bieżącego wsparcia w procesie usamodzielnienia, współpraca z opiekunami usamodzielnienia;
- 3) Konsultacje ze specjalistami, doradcami zawodowymi, prawnikami, psychologami;
- 4) Pomoc w uzyskaniu mieszkań socjalnych;
- 5) Prowadzenie mieszkań dla osób usamodzielnianych, rozszerzenie oferty w tym zakresie, zwiększenie ilości miejsc i polepszenie standardu lokali.

#### **Wskaźniki realizacji celu:**

---

- 1) Liczba sporządzonych indywidualnych programów usamodzielnienia;
- 2) Liczba spotkań i porad udzielonych usamodzielnianym wychowankom;
- 3) Liczba spotkań i konsultacji z poszczególnymi specjalistami;
- 4) Liczba wniosków złożonych przez wychowanków w celu uzyskania mieszkania socjalnego;
- 5) Liczba wychowanków zamieszkujących w mieszkaniach dla osób usamodzielnianych; liczba oferowanych miejsc; wydatki na modernizację i utrzymanie lokali mieszkalnych dla usamodzielnianych.

#### **Zakładane rezultaty**

---

Zwiększenie ilości wychowanków samodzielnych z zabezpieczonymi potrzebami materialnymi i bytowymi; zwiększenie ilości osób usamodzielnianych posiadających wykształcenie co najmniej średnie; podniesienie kwalifikacji zawodowych wychowanków usamodzielnianych

#### **Cel nr 13**

---

**Zabezpieczenie materialne rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka poprzez udzielanie świadczeń podstawowych na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie wraz z dodatkami oraz wypłatę innych świadczeń fakultatywnych przewidzianych w ustawie w tym dofinansowania do wypoczynku poza miejscem zamieszkania**

#### **Zadania do realizacji:**

---

- 1) Zabezpieczenie środków na wypłatę świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka wraz z ustawowymi dodatkami;
- 2) Zabezpieczenie środków na dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania oraz innych świadczeń fakultatywnych przewidzianych w ustawie.

#### **Wskaźniki realizacji celu:**

---

- 1) Liczba zrealizowanych wniosków o wypłatę świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w pieczy zastępczej wraz z dodatkami;
- 2) Liczba zrealizowanych wniosków o wypłatę świadczeń podstawowych/ obligatoryjnych i fakultatywnych;
- 3) Kwota przeznaczona corocznie na realizację ww. świadczeń.

# Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026

## Zakładane rezultaty

Możliwość zaspokojenia wszystkich zgłaszanych przez rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka potrzeb materialnych w granicach przewidzianych przez ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

## Cel nr 14

### Zabezpieczenie środków finansowych na prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych

#### Zadania do realizacji:

- 1) Pozyskanie środków finansowych odpowiadających zapotrzebowaniu;
- 2) Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego i rodzinnego;
- 3) Zwiększenie ilości miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

#### Wskaźniki realizacji celu:

- 1) Wartość środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych;
- 2) Liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych poszczególnych typów;
- 3) Liczba skierowań do placówek opiekuńczo-wychowawczych poszczególnych typów;

## Zakładane rezultaty

Zmniejszenie lub całkowite zniwelowanie liczby dzieci oczekujących w umieszczenie w pieczy zastępczej; możliwość bieżącego realizowania postanowień sądów opiekuńczych; zwiększenie jakości opieki nad dziećmi i standardów funkcjonowania placówek

## 5. Limity

**Tab. nr 8. Limity rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka na lata 2024-2026**

| LIMITY RODZINNYCH FORM PIECZY ZASTĘPCZEJ |      |      |      |
|------------------------------------------|------|------|------|
| Lata                                     | 2024 | 2025 | 2026 |
| Liczba rodzin zastępczych zawodowych     | 4*   | 5*   | 6*   |
| Liczba rodzinnych domów dziecka          | 2*   | 3*   | 6*   |

\*pod warunkiem zabezpieczenia w budżecie Miasta środków finansowych przeznaczonych na ten cel; podane wartości dotyczą tylko nowoutworzonych rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka we wskazanych latach

## 6. Źródła finansowania

Źródłem finansowania „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2024-2026” będą środki finansowe:

- z budżetu Miasta Wrocław,
- z dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł w ramach dotacji oraz grantów projektowych w ramach funduszy europejskich, środków pochodzących z sektora NGO i innych.

## **Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej we Wrocławiu na lata 2024-2026**

Zgodnie z zapisami ustawy, jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje celowe z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu realizacji zadań systemu pieczy zastępczej, przy czym wysokość dotacji nie może przekroczyć 50% wydatków przeznaczonych na realizację zadania.